

Josip Ćuzela, *Šibenski fortifikacijski sustav*, Gradska knjižnica Juraj Šižgorić, Šibenik, 2005., 122 str.

Gradske obrambene zidine vrijedan su dio graditeljske baštine grada Šibenika. Veći dio gradskog obrambenog sustava u raznim je povijesnim razdobljima oštećen ili razrušen, ili pak ugrožen kasnijim gradnjama i neodržavanjem zatečenih srednjovjekovnih zidina. U doba probuđenog interesa za šibenske tvrđave, zidine i kule, u nakladi Gradske knjižnice *Juraj Šižgorić*, u Šibeniku je 2005. godine objavljena knjiga Josipa Ćuzela, dugogodišnjeg pročelnika šibenskog Konzervatorskog odjela, *Šibenski fortifikacijski sustav*.

Knjiga je podijeljena u pet poglavlja. U prvom dijelu, *Uvod* (7.-11.), autor u kratkim crtama iznosi povijest Šibenika, od prvog spominjanja u darovnici kralja Petra Krešimira, a naglasak je stavljen na izgradnju fortifikacijskog sustava i njegovu ulogu u razvoju i širenju grada.

U drugom poglavlju, *Grada za poznavanje šibenskog fortifikacijskog sustava* (13.-25.), dan je pregled korištenih izvora i ostale literature. U nedostatku većih radova koji se bave šibenskim obrambenim sustavom, autor se koristio objavljenom arhivskom građom, opisima gradskog obrambenog sustava koje su u svojim izvještajima davali vojni i drugi dužnosnici, kao i grafičke prikaze grada od prve polovine 16. do 19. stoljeća. Također, autor je posegnuo i za rezultatima djelomično provedenih arheoloških istraživanja, analizama sačuvanih dijelova fortifikacijskih sustava (poglavito analize urbanističkog razvoja pojedinih dijelova grada), kronologijama gradnje pojedinih važnijih objekata te, naposljetku, katastarskim kartama s ucrtanim visinskim slojnicama.

Treće poglavlje, *Tvrđava sv. Mihovila* (27.-75.), posvećeno je jednom od najprepoznatljivijih simbola grada i dominantnoj točki fortifikacijskog sustava – tvrđavi sv. Mihovila. Njezinom izgradnjom na brdu iznad šibenskog zaljeva formirana je obrambena točka ispod koje se najprije razvilo podgrađe (suburbij), a kasnije grad Šibenik. Autor detaljno analizira pojedine dijelove tvrđave: kaštel sv. Mihovila, pretprostor uz istočnu i južnu stranu kaštela, podzid na zapadnoj i sjevernoj strani kaštela i dvostruki bedem. Posebice ističe stratešku i obrambenu važnost tvrđave, potkrjepljujući navedeno brojnim primjerima opsada i rušenja i obnova obrambenih zidina i kaštela. Posebno zanimljive podatke autor donosi o crkvi sv. Mihovila, najstarijoj crkvi u Šibeniku, koja se nalazila u prostoru kaštela, a čija lokacija u dosadašnjim istraživanjima još nije nađena. U završnom dijelu trećeg poglavlja autor prati razvoj i gradnju gradskih obrambenih zidina i kula do kraja 15. stoljeća. Budući da je veliki dio gradskih fortifikacija, zbog širenja grada ali i gubitka važnosti, tijekom 19. i 20. stoljeća porušen, autor na temelju analize dostupnih povijesnih vrela, ali i analize terena na kojemu je grad izgrađen, predlaže pravce protezanja obrambenih zidina šibenskog podgrađa.

Osim što je Šibenik bio jedan od strateški najvažnijih gradova na istočnojadranskoj obali, veliku važnost imala je i šibenska luka koja je bila vrlo sigurna i gotovo neosvojiva. Naime, jedini ulaz u šibenski zaljev je kroz Kanal sv. Ante, što omogućuje kvalitetnu obranu i potpunu kontrolu ulaska brodova. Osmanlijsko osvajanje Skradina 1522. godine natjeralo je Šibenčane da od mletačke vlade traže bolje utvrđivanje grada s morske strane. Tako u četvrtom poglavlju, *Pomorska utvrda sv. Nikole* (75.-93.), autor detaljno opisuje planove i sam tijekom izgradnje tvrđave sv. Nikole sagrađene na otočiću Ljuljevac, na ulasku u kanal sv. Ante.

Opisuje kako se odvijala gradnja i koji su je problemi pratili, kako je izgledala i čime je bila opremljena te koji su joj bili nedostaci.

Naslov posljednjeg poglavlja je *Šibenska utvrđenja u 17. stoljeću* (93.-103.). Naime, nakon što je u 16. stoljeću izgradnjom tvrđave sv. Nikole osiguran grad s morske strane, u 17. stoljeću, u doba ponovne eskalacije mletačko-osmanlijskih sukoba, pojavljuje se potreba utvrđivanja grada novim fortifikacijskim sustavom s kopnene strane. Zbog konfiguracije terena u Šibeniku, nije bilo moguće postaviti paralelni bastionski sustav uz onaj srednjovjekovni, nego su za potrebe obrane od Osmanlija izgrađene tvrđave na Brdu sv. Ivana i na brdu Vidakuša. Autor opisuje gradnju, obnovu i dogradnju tvrđave sv. Ivana na istoimenom brdu i Barone na brdu Vidakuša, koje su odigrale vrlo važnu ulogu u obrani Šibenika od osmanlijskih napada, posebice onih 1646. i 1647. godine. U završnom dijelu posljednjeg poglavlja autor opisuje i dogradnju gradskih zidina, izgradnju kule Madonna, i vrata na sjeveroistočnim zidinama.

Na kraju knjige nalazi se *Zaključak* (105.-106.), *Sažetak* na hrvatskom (107.-109.), engleskom (110.-112.) i talijanskom (113.-115.) jeziku, *Rječnik manje poznatih riječi* (117.) te popis literature (119.-122.). Knjiga je popraćena bogatim ilustracijskim prilozima, starim kartama, tlocrtima i modernim fotografijama.

Knjiga Josipa Ćuzela plod je autorova višegodišnjeg proučavanja šibenskoga fortifikacijskog sustava, a ujedno i prvi opsežan rad o najmonumentalnijem spomeniku šibenskoga graditeljskog naslijeđa. Dosadašnje proučavanje, održavanje i prezentacija šibenskih obrambenih zidina u nerazmjeru je s njihovim značenjem, a ova knjiga treba poslužiti kao veliki poticaj za daljnja istraživanja gradskog obrambenog sustava kao dijela hrvatske, ali i europske graditeljske baštine.

Maja Katušić

Zef Mirdita, *Vlasi u historiografiji*, Hrvatski institut za povijest, Zagreb, 2004., 561 str.

U izdanju Hrvatskog instituta za povijest izašla je 2004. godine knjiga *Vlasi u historiografiji*, autora Zefa Mirdite. Knjiga je rezultat autorova višegodišnjeg rada na projektu Hrvatskog instituta za povijest u Zagrebu "Vlasi – starobalkansko stanovništvo od povijesne pojave do danas".

Problem Vlaha u historiografiji autor obrađuje u tri velike cjeline: *Vlasi u historiografiji* (15.-56.), *Vlasi u balkanskim historiografijama* (57.-182.) i *Vlasi u zapadnim historiografijama* (183.-374.).

Prva cjelina *Vlasi u historiografiji* (15.-56.) dijeli se na tri poglavlja: *Vlasi u djelima bizantskih autora* (17.-34.), *Vlasi u turskoj historiografiji* (35.-40.), *Vlasi u latinskim srednjovjekovnim kronikama, carskim i papinskim pismima i putopisima* (41.-56.).

Imajući na umu činjenicu da je bizantska historiografija svojim uzorom, a i utjecajem na nastanak historiografija balkanskih naroda neupitna te da su ti narodi bili povijesno-politički i kulturno-duhovno stoljećima pod neposrednim utjecajem Bizanta, pa i nakon propasti Bizantskog Carstva 1453. godine, u prvoj cjelini knjige autor je najprije obradio izvore odnosno djela bizantskih autora u kojima se spominju Vlasi.